

kolonun koruduğu, üzerinde bir Türk bayrağının dalgalandığı Türk Mezarı ile ünlü Ca'ber Kalesi de Rakka muhafazasının sınırları içinde ve Rakka şehrinin 50 km. batısındadır. Meşhur astronomi âlimi Bettâni ve Rakka'ya yerleşen sahâbîler, tâbîn ve daha sonraki nesillere mensup fakih ve muhaddisler hakkında bir eser yazan Muhammed b. Saîd el-Kuşeyrî (bk. bibl.) şehirden yetişen meşhur âlimlerdendir.

BİBLİYOGRAFYA :

Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), bk. İndeks; Muhammed b. Saîd el-Kuşeyrî, *Târîhu'r-Rakka* (nşr. İbrâhîm Sâlih), Dimaşk 1419/1998, tür.yer.; İstahri, *Mesâlik* (de Goeje), s. 75-76; İbn Havkal, *Şüretü'l-arz*, s. 225-226; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, III, 15-16, 58-60; İzzeddin İbn Şeddâd, *el-A'lâku'l-ħaḫire fi zikri ümerâ'i's-Şâm ve'l-Cezire* (nşr. Yahyâ Zekeriyâ Abbâre), Dimaşk, ts. (Vizâretü's-sekâfe), III/1, s. 69-82; Guy le Strange, *The Lands of the Eastern Caliphate*, London 1966, s. 101-102; İ. Metin Kunt, *Sancaktan Eyâlete: 1550-1650*, İstanbul 1978, s. 164-165; Yusuf Halaçoğlu, *XVIII. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nun İskân Siyaseti ve Aşiretlerin Yerleştirilmesi*, Ankara 1988, bk. İndeks; Murat Çelikkemir, "Osmanlı Devletinin Rakka İskân Politikasında Önemli Bir Kaynak: Mühimme Defterleri", *Birinci Orta Doğu Semineri Bildiriler*, Elazığ 2004, s. 345-356; a.m.f., "Rakka Mukavelesi", *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, V/1, Gaziantep 2002, s. 245-258; Ömer el-Hammûd, "er-Rakka fi 'ahdi'r-Reşid", *et-Türâşü'l-'Arabî*, sy. 39-40, Dimaşk 1990, s. 111-116; Me'mûn el-Fehhâm, "Tevesü'u Medineti'r-Rakka ve't-türâşü'l-'umrânî", *BEO*, XLI-XLII (1993), s. 199-218; Mustafa el-Hassûn, "el-Rakkatân", a.e., XLI-XLII (1993), s. 220-238; Kâsım Tuveyr, "el-Mevâkıfu'l-eşeriyyetü'l-'Arabîyyetü'l-İslâmiyye fi'l-Cezireti's-Sûriye", a.e., XLI-XLII (1993), s. 247-256; a.m.f., "Rağqa", *The Oxford Encyclopedia of Archaeology in the Near East*, New York 1997, IV, 404-407; E. Honigmann, "Rakka", *IA*, IX, 607-610; M. Meinelcke, "al-Rakka", *EP* (İng.), VIII, 410-414.

GÜLAY ÖGÜN BEZER

RAKS

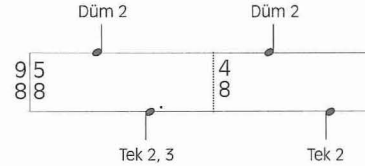
(bk. OYUN; SEMÂ).

RAKS AKSAĞI

Türk mûsikisi usullerinden.

Türk mûsikisinin dokuz zamanlı usullerinden biridir. Bir beş zamanla bir dört zamanın, diğer bir ifadeyle bir Türk aksağı ile bir sofanın birbirine eklenmesinden meydana gelmiştir. Usul bu terkiyle aksak usulünün teşekkül bakımından tam tersidir. Çünkü aksak usulü 4 + 5 = 9 şeklinde, raks aksağı ise 5 + 4 = 9 yapısındadır. Çok kullanılmış usullerden olmamakla beraber şarkılarda, ilâhilerde, Bektaşî ne-

feslerinde, bazı saz semâilerinin dördüncü hânelerinde, bazı oyun havalarında daha çok sekizlik mertebede (9/8) kullanılmıştır. Özel ritmik yapısıyla dikkat çeken raks aksağı usulü hareketli ve daha çok küçük formulu eserlerde tercih edilmiştir. Usul darblarının birincisi kuvvetli, ikincisi yarı kuvvetli, üçüncüsü kuvvetli, dördüncüsü zayıftır.

Kadızaâde Tanbûri Mustafa Çavuş'un, "Dök zülfünü meydâne gel" mısrayla başlayan hisar-bûselik ve Fâize Ergin'in, "Kız sen geldin Çerkeş'ten" mısrayla başlayan nihâvend şarkıları, Sadettin Kaynak'ın, "Benim yârim gelişinden bellidir" mısrayla başlayan hicaz türküsü; Muallim İsmail Hakkı Bey'in, "Niçin sevdim ben seni" mısrayla başlayan hicazkâr köçekçesi; Zeki Altun'un, "Aşk bağına girsen eğer" mısrayla başlayan sabâ ilâhisi; Ahmet Hatiboğlu'nun, "Pîr dîvânına uğradım" mısrayla başlayan uşşak nefesi bu usulle ölçülmüş eserlerden bazılarıdır.

BİBLİYOGRAFYA :

Suphi Ezgi, *Nazarî-Amelî Türk Musikisi*, İstanbul 1935, II, 46-48; Hüseyin Sâdeddin Arel, *Türk Müsikisi Nazariyatı Dersleri* (haz. Onur Akdoğu), Ankara 1991, s. 101; İsmail Hakkı Özkan, *Türk Müsikisi Nazariyatı ve Üsülleri Kudüm Velveleri*, İstanbul 2006, s. 652-653.

İSMAİL HAKKI ÖZKAN

RAMAZAN

(رمضان)

Oruç tutmanın farz olduğu hicrî yılın dokuzuncu ayı.

Sözlükte "günün çok sıcak olması, güneşin kum ve taşları çok ısıtması, kızgın yerde yalınayak yürümekle ayakların yanması" anlamlarındaki ramad masdarından veya "güneşin güçlü ısısından çok fazla kızmış yer" mânasındaki ramdâ kelimesinden türeyen ramazân kamerî yılın şâbandan sonra, şevvalden önce gelen dokuzuncu ayının adıdır. "Yaz sonunda ve güz mevsiminin başlarında yağış yeryüzünü tozdan temizleyen yağmur" anlamındaki ramadî kelimesinden ya da "kılıcı veya ok demirini inceltip keskinleştirmek için ikiye yalçın taş arasına koyup dövmek" anla-

mindaki ramd masdarından türediği de ileri sürülmüştür. Genellikle "şehr" (ay) kelimesine izâfe edilip şehru ramazân şeklinde kullanılır. Zayıf bir hadise (Ahmed b. Hüseyin el-Beyhakî, IV, 201-202; Ebû'l-Ferrec İbnü'l-Cevzî, II, 187) ve bazı tâbîn sözlerine dayanan bir kısım âlimler ramazanın Allah'ın isimlerinden biri olduğunu, dolayısıyla "ay" kelimesini zikretmeksizin veya oruç ayının kastedildiğine dair bir karîne olmadan tek başına kullanılmasının câiz olmadığını ileri sürmüştü de bu görüş çoğunluk tarafından isabetli bulunmamıştır. Buhârî ve Nesâî birer bab ayırarak ramazan kelimesinin tek başına geçtiği hadisleri zikretmişlerdir (Buhârî, "Şavm", 5; Nesâî, "Şıyâm", 6). Bu ayın İslâm'dan önce Arab-ı bâide (Âd ve Semûd) döneminde "deymur" veya "zeymur" diye adlandırılıp senenin bu ayla başlatıldığı, Arab-ı âribe döneminde de "nâtik" veya "nâfik" ismiyle anıldığı, ramazan isminin ise hicrî takvimde yer alan diğer ay isimleriyle birlikte Arab-ı müsta'ribe devrinde kullanılmaya başlandığı, İslâmiyet'in ortaya çıktığı dönemde de Araplar'ın bu isimleri kullanmakta olduğu nakledilir. Bazı kaynaklarda, bu isimlerin milâdî V. yüzyılın başlarında Hz. Peygamber'in beşinci dedesi Kilâb b. Mürre tarafından belirlendiği kaydedilmektedir. Klasik kaynaklarda "ramazânü'l-muazzam" olarak da adlandırıldığı belirtilen bu ay (Kalkaşendî, II, 405) Osmanlı belgelerinde (☪) kısaltmasıyla gösterilmiş ve "mübarek, şerif, mükerrem" gibi sıfatlarla birlikte yazılmıştır.

Kaynaklarda bu aya ramazan adının niçin verildiği hakkında farklı açıklamalar yer alır. En fazla kabul gören yoruma göre bu ay rastladığı mevsim gereği çok sıcak ve yakıcı bir özelliğe sahip olduğu için bu adla anılmıştır. Kamerî takvimde yer alan "cumâdâ" ve "rebî" gibi ay adlarının da belirli mevsimlere ve hava şartlarına işaret etmesi bu açıklamayı destekler niteliktedir (bk. CEMÂZİYELEVVEL; REBİÜLEVVEL). Kamerî aylar belirli mevsimlerde sabit olmayıp farklı mevsimleri dolaştığı için bu izahı benimseyen bilginler, Araplar'ın kamerî ayların eski adlarını değiştirirken her aya tesadüf ettiği zamanın özelliğine göre isim verdiklerini, ramazan isminin konulmasının da şiddetli sıcaklığın hüküm sürdüğü bir mevsime denk geldiğini belirtir. Bazı kaynaklarda Araplar'ın bu isimleri tesbit ederken soğuk ve sıcak aylara göre yer değiştirdiğini bilmedikleri kaydedilmektedir (Mes'ûdî, II, 204). Ancak kamerî ayların mevsimlerle irtibatında Araplar'ın nesî uygulamasını da göz önünde bu-